

ЖИТЛОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПОМІШКАНЬ

*О. Сільник, к. арх., С. Фоменко, к.е.н.
Львівський національний аграрний університет*

Ключові слова: житлове середовище, сучасні сільські поселення, рівень життя, методи класифікації, житлові будинки, поверховість, планувальна структура.

У статті проаналізовано житлове середовище та його розвиток протягом існування. Сучасні сільські поселення – це тип житлового формування, що складається з багатьох ланок забезпечення комфортного рівня життя для їхніх мешканців та гостей. Також подано методи класифікації житлових будинків сіл за типом планувальної структури, поверховості та іншими чинниками.

Постановка проблеми. Поняття “житло” окреслюють залежно від визначення соціальних структур і соціальних процесів. На різних етапах розвитку суспільства функцію житла виконували природні об’єкти – галявина, печера, острів, дерево тощо. З освоєнням природних матеріалів і створенням знарядь праці з’явилося житло як штучна споруда для захисту людини від впливів навколишнього середовища та інших негативних чинників – будинок-фортеця [1].

Сучасні сільські поселення становлять тип житлового формування, що складається з багатьох ланок забезпечення комфортного рівня життя для мешканців та гостей. Сьогодні житло розуміють як комплекс архітектурно-містобудівних об’єктів, що забезпечують здійснення процесів праці, побуту, відпочинку сім’ї та окремої людини, їх естетичного вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми житла у сільських населених пунктах вивчали Л. Колодрубська [2; 3], Л. Гнесь [4], І. Віншу [5], Н. Кассіна, І. Дабагян, С. Соколов [6] і багато інших науковців, дослідників та архітекторів. Проте класифікація і типологія житлових будинків не є достатньо розкритою.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення житла як важливої й складної планувальної структури. Також розглянуто основні типологічні групи житлових будинків у сільських населених пунктах і встановлено переважаючі напрями розвитку житлового середовища.

Виклад основного матеріалу. Зі встановленням юридичних та економічних порядків суспільства структура житла поступово ускладнилася, житло стало комплексом. Тривалий період формування житла-будинку в сучасну епоху, починаючи з кінця XIX ст., призвів до епохи житла-поселення. Слід зауважити, що житло як таке існувало само по собі в окремих епохах. Сьогодні до помешкання людини висувають такі вимоги: відстань до торгових одиниць, з’єднання з магістралями, місцями для відпочинку та громадськими установами. Епоха індустріалізації остаточно оформила поняття житла як планувального об’єкта – мікрорайону [1].

Поняття “житлове середовище” має більше містобудівне і мистецтвознавче спрямування, в ньому нівелюється об’єкт діяльності архітекторів, тому серед архітекторів, які займаються житлом, застосовують термін “житло”, що трактується досить широко. Житло володіє двома властивостями: структурністю, цілісністю.

Структурність виражається в ієрархічній побудові житла, яка охоплює багато рівнів середовища існування людини, починаючи з речей, які оточують нас у побуті, й закінчуючи рівнем поселення. Місто забезпечує щоденне існування всього населення і в широкому розумінні може трактуватися як житло, точніше – один з його вищих рівнів. Таким чином, три основні структурні рівні житла (житлова одиниця – будинок – район) в окремих історичних умовах мають різний зміст. Так, виходячи зі сучасної нормативної побудови міського середовища, впливають наступні просторові рівні: приміщення – квартира – будинок – група будинків – мікрорайон – місто [1].

Цілісність житла зумовлена органічним об’єднанням трьох основних компонентів: житлових одиниць – систем громадського обслуговування – ділянки. Перший компонент забезпечує житловий простір сім’ї, другий – його насиченість різними обслуговуючими групами, третій – усім комплексом природних і штучних чинників. Кожна складова під час проектування розбирається на дрібніші елементи [1].

Загальна мета формування житла складається з ефективності просторової організації процесів

повсякденної життєдіяльності населення (праці, побуту, відпочинку).

Якість житла залежить від функціонально-планувальних, гігієнічних, естетичних і технічних характеристик. Функціонально-планувальні характеристики забезпечують досягнення зручності для населення, гігієнічні визначають тілесне здоров'я населення, естетичні – тісно пов'язані з духовністю населення, технічні характеристики визначають матеріальність – відповідність параметрів житла зовнішнім природним впливам і вимогам експлуатації житла.

Проектування житла здійснюється на кількох просторових рівнях. Основними рівнями проектування житла є: житлова споруда, житловий комплекс, житловий фонд.

Особливістю першого рівня слугує архітектурне проектування забудови – житлового будинку, квартир на конкретній ділянці землі для досить певного споживання. Результатом цього поширеного виду проектування є проект житлової споруди.

Особливістю другого рівня є містобудівне проектування великих житлових утворень, мета якого – створення проекту планувального утворення: поселення, міського району. Створення окремих житлових одиниць є лише частиною загального завдання, оскільки в результаті створюється проект забудови житлового району.

Відмінністю третього рівня є проектування в широкому розумінні цього слова, планування у відриві від просторових особливостей місця будівництва. Мета такого проектування – обґрунтування, розрахунок, план житлового будівництва, а не форма окремої споруди.

Простір житла охоплює всі його функції (житлову, громадську, підсобну) і відрізняється за типами (внутрішній, огорожувальний – те, що становить собою матеріальну оболонку, і зовнішній).

Класифікація житлових будинків – це система підлеглих понять певного значення, що є засобом для встановлення зв'язків між ними. Таким чином, в архітектурному проектуванні знання класифікації сприяє встановленню єдиної професійної мови спілкування між спеціалістами і дає змогу орієнтуватися в різноманітній практиці житлового будівництва, бо кожна група або клас житлових споруд мають власні внутрішні відмінності й особливості застосування.

Кількість ознак та їх види різноманітні, їх роль також змінюється. Найпоширенішими і найстійкішими ознаками для визначення типу будинку є: поверховість, планувальна структура, архітектурно-просторова структура.

Поверховість житлового будинку тісно пов'язана з типом житлової одиниці, методом зв'язку квартири з рівнем землі, характером і видом комунікацій, розмірами будинку.

Залежно від загальних ознак житлові будівлі поділяють на види і класи, кожен з яких має особливості: сферу застосування, вимоги до інженерного обладнання і пожежної безпеки, конструктивні та економічні особливості.

Сьогодні як основу для класифікації житлових будівель розглядають такі характеристики: призначення (квартирного типу, спеціалізовані, рекреаційні – сезонні); поверховість (1–2 – малоповерхові, 3–5 – середньоповерхові, 6–10 – багатоповерхові, 10–29 – підвищеної поверховості, понад 30 – висотні, хмарочоси); тривалість проживання (постійного, тимчасового – гуртожитки, короткочасного – готелі, тривалого – інтернати); кількість квартир (одноквартирні, спарені, малоквартирні – від 3 до 8, багатоквартирні – понад 8); планувальну структуру (садибні, блоковані, багатосекційні, односекційні, коридорні, галерейні, коридорно-секційні, галерейно-секційні, змішаного планування); архітектурно-планувальна структура (з прибудинковим садом, з приквартирним двориком, з ділянкою приквартирною, з літніми приміщеннями, без літніх приміщень); вид поселення (сільські, міські); містобудівельне розташування (рядові, кутові, будинки-вставки, будинки-акценти, будинки-орієнтири, панорамні будинки); рівень комфорту (висококомфортні, комфортні, муніципальні); наявність трудової діяльності, наявність ліфтів (безліфтові до 5 поверхів, ліфтові), капітальність, додаткові ознаки.

Житлові будинки призначені для проживання всіх груп населення. Водночас призначення житлових будівель видозмінюється залежно від типу заселення і типу споживача, його соціальних і демографічних відмінностей. Основні типи житлових будівель для сільських поселень – це малоповерхові садибні будинки з присадибними ділянками, індивідуального або блокованого типу.

Садибний будинок – окремо розташований малоповерховий житловий будинок з надвірними забудовами і земельною ділянкою, призначений для будівництва в селах, малих містах і на периферії великих та крупних міст, а також у приміських територіях. Особливість будинку – наявність великої земельної ділянки, яку використовують або для ведення розвинутого підсобного господарства сімей за сільського типу життя, або для реалізації рекреаційних функцій за міського типу життя. Вхід у

будинок вирішується з ділянки – з громадського простору – вулиці. Сільська садиба і міський котедж – це різновиди садибного будинку, для проживання однієї сім'ї. Односімейний будинок – початкова форма житла, найбажаніша для сучасних селян.

Блокований будинок одержуємо з'єднанням кількох односімейних житлових будинків в одну будівлю. Кожна житлова одиниця – блок-квартира – має окремий вхід із рівня землі та приквартирну ділянку в окремих випадках. Горизонтальною комунікацією є вулиця або пішохідна доріжка – відкритий простір громадського чи напівгромадського призначення. Ширина блок-квартири коливається від 6 до 8 м. Кількість квартир майже нічим не обмежена (крім протипожежних вимог). Поверховість рідко перевищує 4 поверхи. Площа приквартирних ділянок коливається від 150 до 200 м². Блоковані будинки використовують в усіх поселеннях міського типу, включаючи великі міста. Проте за призначенням вони створені для будівництва в приміських територіях або на периферії великих міст, забезпечуючи житлом середні прошарки міського населення.

На теренах сучасних сіл також можна побачити секційний житловий будинок, що становить об'єднання на кожному поверсі кількох квартир навколо яскраво вираженої вертикальної комунікації – сходи, ліфтові шахти. На цій основі утворюється повторюваний об'ємно-планувальний елемент – секція. Об'єднання кількох секцій дає змогу створити багатосекційний будинок. Використання однієї секції як планувальної основи житлового будинку сприяло створенню односекційного будинку. Секційні житлові будинки переважно будують у центральних частинах сільських поселень. Забудова такими будинками є цікавим доповненням громадського центру.

Висновки. Основна мета проектування житлових споруд – досягнення максимальної комфортності в межах економічних можливостей. Ця відмінна особливість проектування житла характеризує створення як дорогого житла, так і економічного для населення з низькими прибутками і не залежить від рівня економічних можливостей. Звідси – раціональність, розумність, логічність – суттєві аспекти стратегії архітектурного проектування житла.

Проектування сучасного житла у сільських поселеннях необхідно виконувати для вирішення всіх містобудівних і архітектурних проблем організації середовища життєдіяльності. Проте кожна складова житлової ланки є надзвичайно важливою й незамінною, що вимагає детального аналізу на будь-якому рівні роботи архітекторів.

Бібліографічний список

1. Молчанов В. М. Теоретические основы проектирования жилых зданий : учеб. пос. / В. М. Молчанов. – [2-е изд., перераб. и дополн.]. – Ростов н /Д : Феникс, 2003. – 240 с.
2. Колодрубська Л. Основні напрямки формування архітектурного середовища сільських поселень / Л. Колодрубська // Вісник Львівського державного аграрного університету : архітектура і сільськогосподарське будівництво. – 2008. – № 9. – С. 201 – 205.
3. Колодрубська Л. Сучасні вимоги до архітектурно-планувального рішення однородного садибного будинку / Л. Колодрубська // Вісник Львівського державного аграрного університету : архітектура і сільськогосподарське будівництво. – 2004. – № 5. – С. 233 – 239.
4. Гнесь Л. Хутір як специфічна форма садиби німецьких колоністів у Галичині в XIX – XX століттях / Л. Гнесь // Вісник Львівського державного аграрного університету : архітектура і сільськогосподарське будівництво. – 2004. – № 5. – С. 192 – 199.
5. Виншу И. Архитектурно-планировочная организация сельских населенных пунктов : учебник для вузов / И. Виншу. – М., 1986.
6. Кассіна Н. Благоустрій сільських населених місць / Н. Кассіна, І. Дабагян, С. Соколов. – К. : Будівельник, 1984.

Сильник О., Фоменко С. Жилищная среда сельских поселений и классификация квартир

В статті проаналізовані жилищна среда і її розвиток в теченні існування. Сучасні сільські поселення представляють собою тип жилищного формування, яке складається з багатьох елементів забезпечення комфортного рівня життя для їх жителів і гостей. Також подані методи класифікації житлових будинків сіл за типом планировочної структури, етажності і іншим факторам.

Ключевые слова: жилищная среда, современные сельские поселения, уровень жизни, методы классификации, жилые дома, этажность, планировка.

Sil'nik O., Fomenko S. Housing environment of rural settlements and classification of apartments

In the article a housing environment and its development is analysed during existence. Modern rural settlements show by itself the type of the housing forming which consists of many lanocs of providing of comfort standard of living for their inhabitants and guests. The methods of classification of dwelling-houses of villages are also given on the type of a plan structure, superficiality and other factors.

Key words: housing environment, during existence, modern rural settlements, comfort standard of living, methods of classification, dwelling-houses, superficiality, type of a plan structure.